

HAPPY WEDDING IN UKRAINIAN FAYRY TALES

The current study of the macroconcept WEDDING in the language of folklore fairy tales led us to the conclusions concerning the structuring of the wedding ritual. The aim of the hero's quest and magical tests is to find a bride, that can be obtained by magic or force, or by defeating leader/totem of the contrary. The opposition NATIVE – FOREIGN is very important. Magical quest and choice of the marital partner are indispensable stages of the archaic matrimonial ritual. Magical helpers have an outstandingly important role – they help the hero. Their zoomorphic appearance indicates their correlation with theatrical elements of the wedding ceremony (ryadzheni, costumed in animal costumes). The time of wedding ceremony represent the sacral time that is contrary to everyday life time. Festive bakery conceptualized images of the helpers that could be revived

Keywords: Ukrainian folk fairy tales, wedding rite, verbalization of concepts, language of folklore

**Юрій Мосенкіс
Наталія Свищ**

ЩАСЛИВЕ ВЕСІЛЛЯ В УКРАЇНСЬКИХ ЧАРІВНИХ КАЗКАХ

Слід перш за все звернути увагу на таку важливу рису, яка споріднює казку, зокрема чарівну, з весіллям – казка може мати *драматичне оформлення*. Оповідач міняє голос, удається до різних дій щодо слухачів, наближаючи їх до атмосфери оповіджуваного [Веселова]. Архаїчна казка, очевидно, була так само синкретичною, як і весілля та інші фольклорні жанри.

Дожанрове і наджанрове функціонування формул і ритуальних мовних ситуацій, яке дослідив Н.А. Назаров у східнослов'янських варіантах казки «Телесик», справджується й у випадку такого значно складнішого мовленнєво-атрибутивно-акційного цілого, як весільна драма [Назаров 2015 Обрядове].

Пошуки шлюбного партнера, подолувані при цьому різноманітні перешкоди, ритуальні весільні випробування (до яких належить більшість казкових «важких завдань»), щасливий шлюб, як правило, з царівною (царевичем) – уся ця *шлюбна тема посідає в класичній чарівній казці виняткове місце*. Багато на перший погляд загадкових казкових мотивів є віддзеркаленням, більш або менш прикрашеним, реально наявних шлюбних звичаїв і весільних ритуалів, зафіксованих етнографами у різних народів. Одруження з царівною – головна мета героя і найвища цінність в ієрархії казкових цінностей [Мелетинский]. Як підкреслюють дослідники, немає підстав заперечувати зв'язок деяких елементів казки з первісними звичаями й уявленнями (анімізм, тотемізм, магія), соціальним ладом архаїчного суспільства. Це найархаїчніший шар чарівної казки. Чарівна казка як самостійний художній жанр виникла і розвинулася в період розкладення родового ладу. Серед функцій «культурного героя» міфічної епохи – зокрема, установлення норм шлюбних узаємин. Серед сюжетів чарівної казки, успадкованих від первісного оповідного фольклору, наявні казки про чудесну дружину – тотемну тварину, що набула людської подоби й допомагає чоловікові. Порушення шлюбного табу може призвести до втрати партнера-покровителя. Родинна тематика є типовою для казки, як політична – для героїчного епосу [Мелетинский 2005, с. 8, 11–13, 214, 219–220].

Один із основних позамовних (а саме обрядових) чинників творення казкового тексту – ініціація молодих людей [Пропп 1986], зокрема й *передшлюбне випробування*. Не випадково у заключному розділі («Казка як ціле») книги «Морфологія казки» В.Я. Пропп пропонує таке визначення: «Морфологічно казкою може бути названий усякий розвиток від шкідництва або недостачі через проміжні функції до *весілля* (виділено нами. – Авт.) або інших функцій, використаних у ролі розв'язки» [Пропп 1928]. ВЕСІЛЛЯ – доволі частотний і навантажений змістом концепт в обох програмових дослідженнях

В.Я. Проппа («Морфологія казки» й «Історичне коріння чарівної казки»), у другій із названих праць аргументовано, що *весілля* – завершальний елемент у переліку функцій чарівної казки.

Так, наприклад, в українських народних казках «*Як цар засватав сироту Марійку*», «*Про Марійку*» описані ініціаційні випробування дівчини, у казках «*Про стрільця*», «*Як змії трьох сестер викрали*», «*Іван-королевич, його сестра і змії*», «*Гриць і змія*» – ініціаційні випробування хлопця (Казки).

У текстах чарівних казок вербалізовані концепти ПЕРЕШКОДИ ДО ВЕСІЛЛЯ / ПЕРЕДШЛЮБНІ ВИПРОБУВАННЯ, ПОШУК ШЛЮБНОГО ПАРТНЕРА (зазвичай НАРЕЧЕНОЇ нареченим), ВИБІР ШЛЮБНОГО ПАРТНЕРА, ВЕСІЛЛЯ та ін. Весільний обряд чарівної казки в цілому може бути змодельований як більш архаїчний за той, що вербалізований у відомих нині весільних текстах, зокрема й весільних піснях. АНТАГОНІСТИ чарівної казки – представники, очільники та тотеми іншого роду в екзогамному шлбі, чарівні помічники героя співвідносні зі СВАТАМИ у весільному обряді.

Так, у казці «*Бідний чоловік і лисиця*» (Народные, с. 32–33) лисиця (СВАТ) пропонує бідному молодому чоловікові (МОЛОДИЙ): *Я тебе висватаю за царську дочку*. Перш за все вона дає молодому нове найменування: *ксензь* (КНЯЗЬ, польськ.). Зрештою, відбувається ВІНЧАННЯ бідного юнака з царською донькою: *Зараз повінчались, йшли чай пити*.

У казці «*Бідний чоловік*» (Народные, с. 33–34) цар (утілення очільника іншого роду) пропонує батькові юнака одружити царівну (НАРЕЧЕНА) з його сином в обмін на МАГІЧНИЙ ЗАСІБ: *Дай я на йому трохи погуляю, то тоді за твого сина отдам свою дочку. ...Та й оженив сина на тій царівні...*

Казка «*Климець і чорт*» допускає таку архаїчну форму шлюбу, як ВИКРАДЕННЯ ЧУЖОЇ ЖІНКИ: *Потім пан знову каже Климцеві: «Як украдеш у мене жінку, то твоя буде»*. Викрадену пані хлопець продав чортам (в ІНШИЙ, демонізований РІД?), однак згодом отримав її назад, вигравши МАГІЧНІ ВИПРОБУВАННЯ.

ВЕСІЛЛЯ – САКРАЛЬНИЙ ЧАС, протиставлений ПРОФАННОМУ ЧАСОВІ: під час виконання весільного дійства його учасники особливо вразливі для ворожих сил. Герой тричі потрапляє під вплив ворожих сил під час весільного дійства: *Раз, каже, ішов з весілля, уже пуд пувноч...; А то вдруге, розказував: грав тут-таки, у нас, у когось-то весілля, да пуд пувначь...; ...Пришла каже з Хлапенкув баба на весілля договарувать: дочку, чи що, аздавала... Йому не одне весілля не минулось без уроків* («Музыка – Охрім» – Народные, с. 74–77).

Казка «*Відьма*» (Народные, с. 78–81) протиставляє родину хлопця (СВОЇ / ЛЮДИ) родині дівчини (ЧУЖІ / ЧОРТИ). Бабка (ЧАРІВНИЙ ПОМІЧНИК / СВАХА) навчає батьків хлопця (його РІД), як за допомогою МАГІЧНОГО ЗАСОБУ оборонити його і наречену від ворожих сил ЧУЖОГО РОДУ, і зрештою молодих хрестять і вінчають: *...приходять до них з процесією і беруть їх у церков і охрестили обох, та й звінчали їх*. Далі дружина навчає чоловіка особливого поведження серед її родичів.

Казка «*Уж-царевич і вірна жона*» розпочинається з ВИБОРУ царенком НАРЕЧЕНОЇ: *От, водять вже до його із простих дівчат: кого вже він полюбить. Водили вже їх там, водили, – переводили зо всієї округности: не доберуть!* Завдяки перемозі в МАГІЧНИХ ВИПРОБУВАННЯХ дівчина не тільки стає дружиною царенка, а й перетворює його з вужа на чоловіка (зміна концептуалізації дівчиною представника іншого роду – його АНТРОПОМОРФІЗАЦІЯ). Однак дівчина порушує ТАБУ (повідомляє своєму РОДОВІ, що її чоловік перетворився з вужа на людину – розкриває тотемну таємницю іншого роду, до якого вона тепер належить), і внаслідок цього чоловік стає для неї недоступний, вона мусить його шукати, проходячи нові МАГІЧНІ ВИПРОБУВАННЯ (це означає, що існували не тільки ПЕРЕДШЛЮБНІ ІНІЦІАЦІЇ, а й випробування впродовж певного періоду після шлюбу). Дружина повертає собі чоловіка, витримавши МАГІЧНЕ ЗМАГАННЯ з іншою претенденткою на нього (вербалізація ПРОБНОГО ШЛЮБУ?).

Хлопець може отримати дівчину, пройшовши ІНІЦІАЦІЙНІ ВИПРОБУВАННЯ, ВИКРАВШИ її і врятувавшись від її родичів – зокрема, шляхом убивства лідера її РОДУ (вірогідніше, через магічне подолання ЧУЖОГО ТОТЕМА) («*Івак Іванович, руський царевич*» – Народные, с. 85–89).

Хлопець ловить качку, яка стає його дружиною (дівчина з РОДУ тотема КАЧКА, пор. *утінку* весільних пісень) і допомагає йому МАГІЧНИМИ ЗАСОБАМИ перемогти перешкоди з боку представників ЙОГО РОДУ («*Безщасний Іван*» – Народные, с. 89–96). Очевидно, ця казка, як і попередня, концептуалізує міжродові взаємини (екзогамний шлюб) з погляду роду дівчини.

У казці «*Іван царевич*» (Народные, с. 96–100) потенційний НАРЕЧЕНИЙ здійснює пошуки НАРЕЧЕНОЇ далеко поза межами СВОГО ПРОСТОРУ: *От той син Іван царевич та здумав оженицца... Царевич попрощався з батьком, з матір'ю, сів на свого коня і поїхав женицца. Іде та іде; проїхав уже сім царств – і не женивсь*. Зрештою, у *восьмому царстві* царевич здобуває дружину (змієву дочку – представницю роду з тотемом-змієм) за допомогою діда-чарівника (МАГІЧНОГО ПОМІЧНИКА / СВАТА),

однак порушує табу, накладені на перший період шлюбу і через те змушений знову добувати її на території ЧУЖОГО РОДУ (*в лісі, на золотих горах, на шовкових травах*), де дружина навчає чоловіка магічних правил поведження з її родичами, передовсім своїм батьком-змієм (ТОТЕМОМ).

Дружина може бути отримана шляхом військового набігу представників ЧУЖОГО РОДУ: *Коли це – цар з другої землі хоче завоювати у цього царя старшу дочку. ...Другий цар іде войною на цього самого царя, щоб одвоювати у його другу дочку. ...Третій цар нападає на цього царя, хоче **п.озі** меншу царівну...* Хлопець із іншого царства (РОДУ) магічними засобами перемагає нападників і отримує найменшу царську дочку («*Іван Іванович*» – Народные, с. 100–109).

Хлопець МАГІЧНИМИ ЗАСОБАМИ рятує трьох дочок царя від «поїдання» їх «змієм» (передання для одруження до чужого РОДУ з тотемом-змієм?) і одружується з меншою («*Незнайко*» – Народные, с. 109–115).

Текст казки «*Царенко Навішній*» (Народные, с. 115–130) має складну структуру, що вербалізує ПЕРЕДШЛЮБНІ ІНІЦІАЦІЇ та ПІСЛЯШЛЮБНІ ВИПРОБУВАННЯ в умовах міжродових конфліктів. Хлопець за допомогою МАГІЧНИХ ПОМІЧНИКІВ спершу перемагає одного змія – нареченого своєї сестри, потім у чужому царстві – іншого змія, рятуючи від нього царських дочок і одружуючись із меншою, а згодом долає чари навченої змієм власної сестри. У тексті концептуалізовані уявлення про 1) ворожість родів та родових тотемів, 2) екзогамний шлюб із представницею чужого роду, 3) магічні випробування в передшлюбний період і в перший час після шлюбу, 4) виняткова роль магічних помічників / сватів у пошуковій нареченій, подоланні перешкод до весілля, весільному обряді та в післявесільний період.

Підкреслено, що дівчина, вступивши в стосунки з представником іншого роду й перейшовши під покровительство чужого тотема, стає ворожою своєму родові. *А того не знав, сердега, що жіноче плем'я лукаве, що тільки з ким знюхаєця, то вже певно готове збрехати перед самим рідним чоловіком, не глядить воно – чи то брат, чи то батько, чи то мати. Усякого продать воно готове за свої любовці, за свого коханого – хоч би то і сам чорт був.* За допомогою МАГІЧНИХ ПОМІЧНИКІВ герой долає і представника чужого роду / тотема («змія»), і власну сестру, що стала йому ворожою, зійшовшись зі змієм («*Змій*» – Народные, с. 130–138).

Казка вербалізує звичай передання дитини в чужий рід на виховання (віддання змії, якій дитина приречена від народження). У чужому роді хлопець знаходить наречену, що водночас виступає магічною помічницею, і, спільно з нею пройшовши ініціаційні магічні випробування, тікає з чужої території. Однак, повернувшись додому, порушує передшлюбну магічну заборону, чим руйнує шлюб і згодом готується до іншого весілля. Однак перша дівчина під час підготування до весілля (деталізовано вербалізованого в тексті казки) застосовує МАГІЧНІ ЗАСОБИ й повертає собі нареченого. *Стали бгать шишки; та дівка зліпила з тіста голуба і голубку і пустила додола – вони стали живі. Голубка і начала говорить до голуба: «а ти забувсь, як я за тебе луг викорчувала, і там пшеницю сіяла, і з тії пшениці паляницю спекла, щоб ти до змії одніс?» А голуб каже: Забув, забув! Потім знов вона каже: «а ти забувсь, як я за тебе гору розкопувала і туди Дніпр пустила, щоб байдаки ходили до магазина і щоб пшеницю ти продавав на байдаки?» А він каже: забув, забув! Потім знов голубка каже: «а ти забув, як ми ходили удвох за золотим зайцем? ти за мене і забув?» А голуб каже: забув, забув! Тоді той парубок і згадав за ту дівку – за цю таки саму, що голуби поробила, – та ту покинув, а на цій оженивсь («*Яйце-райце*» – Народные, с. 141–149). Текст вербалізує архаїчні уявлення про ВЕСІЛЬНІ АТРИБУТИ як магічні засоби виконання обряду.*

Герой боїться одружуватися, бо саме під час весілля йому загрожує загибель. *Як мені, каже, можна женитися, коли оттак і так, каже! – як сяду я на посаді, то залізний вовк прийде, та й з'їсть мене.* Зрештою, МАГІЧНІ ПОМІЧНИКИ (собаки – охоронці родової території від згубного впливу чужого тотема?) допомагають героєві позбутися небезпеки («*Залізний вовк*» – Народные, с. 149–152).

Герой завдяки магічним випробуванням добуває собі наречену: *Він перекинувся горобцем і полетів на небо; умотав звізді у коси руки, та й ізніс її на землю...* Та рідні брати вбивають його, і старший засватався з його нареченою. Однак молодший за допомогою МАГІЧНИХ ПОМІЧНИКІВ (собачки і котика – охоронців родової тотемної території) був оживлений і одружився зі своєю нареченою, а брати були покарані батьком («*Три брати: два розумних, а третій дурний*» – Народные, с. 153–156).

У одруженого чоловіка пан купує жінку за її згодою, та стає пані, та, овдовівши, знову поєднується зі своїм першим чоловіком. Вербалізований обряд купівлі заміжньої дружини: *Пан йому каже: «продай свою жінку, чоловіче!» А він каже: як же я, пане, продам жінку; а я сам буду, старий, що робити? А вона йому каже: «продай мене, чоловіче: що ж, ми такі бідні, що будем робити!» («*Багач та біда*» – Народные, с. 161–163).*

Одруження героя високого соціального стану відбувається за рішенням його оточення: *Позбирались судді, сенатори, присудили йому женитися, тому молодому князеві, і іде він шукати собі дружи, а за*

ним великий поїзд. Герой казки, що побував у тілі риби (магічно перероджений), вистпає в ролі магічного помічника – свата. Відповідно до архаїчних космологічних уявлень, він здобуває собі тваринних помічників на трьох рівнях світобудови – у небі (комарі), на землі (миші) та в морі (щуки). У «змія» в «тридцятому царстві» умови сватання доволі жорстокі: *Змії каже: Добре, тільки я дочки не віддам, поки не зробиш усього того, що я тобі буду наказувати. Поробиш усе, так віддам за тебе дочку, а не поробиш, так загубиш свою голову, і поїзд твій тут увесь поляже*. Після складних випробувань важливий елемент весільного обряду – впізнання нареченої. *Ну, князю, вже після обіду виведу я своїх дочок на двір. Як пізнаєш, де найменша, так тоді й весілля будемо гулять*. <...> *Князь приходиться, коли там стоять усі дванадцять дочок, і на них усе однаково, як лице, як коси, як плаття. Він на них дививсь-дививсь – ніяк не пізнає...* (Номінація невіста, звідки й невістка, може вербалізувати подібний обряд). Період адаптації дружини до роду чоловіка може бути дуже тривалим – магічний помічник-сват говорить нареченому: *Та ще слухай, прошу я тебе, не діймай, – каже, – жінці віри до семи років; хоч як вона буде до тебе ласкатися, а ти їй усієї правди не кажи, а як розкажеш, то й сам пропадеш, і я пропаду з тобою*. Пошушення табу призвело до того, що магічний помічник утратив свою фізичну повноцінність (позбувся ніг), а князь – соціальний статус (став свинарем). Однак помічник магічно вилікувався й переміг княгиню. *Отоді вже вона покинула свої зміївські норони* (тобто втратила зв'язок зі своїм родовим тотемом. – Авт.) *та й почала хороше жити з чоловіком («Іван Голик і його брат» – ГФК, с. 28–40)*.

Казка «Котигорошко» (ГФК, с. 40–48) вербалізує декілька важливих концептів весільного міфо-обрядового континууму. По-перше, викрадення дівчат – спершу сестра героя була викрадена змієм, а його брати полонені, а потім прекрасна королівна – злим чарівником. По-друге, можливість зради героя – спершу з боку братів, а потім з боку помічників. По-третє, чудесно народжений (з горошини) герой спускається в підземний світ (гине) і згодом знову відроджується (птаха виносить його з підземного світу на землю – як птахи за повір'ями приносили дітей), карає зрадливих братів і одружується з королівною.

Богатир *Бух Копитович* (очевидно, з роду Біка) визволяє прекрасну *дівчинку Лебідку* (очевидно, з роду з відповідним тотемом) з неволі Змія («*Про богатиря Буха Копитовича*» – ГФК, с. 56–63). Мотив одруження експліцитно не репрезентований.

Син бідного селянина навчений мудрецем перекидатися на оленя, зайця та орла (тобто магічно оволодіває світами) і, витримавши випробування, отримує в дружини королівну («*Петро і меч-гартованець*», ГФК, с. 76–80).

Ще один елемент архаїчного весільного обряду – отримання нареченої тим, хто виграє поєдинок двох претендентів. Герой перемагає спершу змія, котрий хоче взяти царську дочку, одружується з нею, а потім долає слуг царя, який хотів позбутися зятя через його низький соціальний статус («*Чабанець*» – ГФК, с. 89–92).

Чарівно народжений (від замурованої королівської дочки і вітру) *Іван-Вітер* перемагає антагоніста на ім'я *змії безсмертний Козьолок* і бере собі його дружину («*Іван-Вітер*» – ГФК, с. 92–95).

У казці «*Сини сліпого царя*» (ГФК, с. 116–121) герой ховає мертвого пса й отримує в магічні помічники вовка, який допомагає йому здобути царську доньку і оживляє його, вбитого братами. Очевидно, вербалізоване уявлення про жертвовного пса як захисника роду – чарівний вовк може бути іншою подобою цього пса.

Казка «*Бідний чоловік та його сини*» (ГФК, с. 121–126) вербалізує ідею підвищення соціального статусу через магічну науку. Наймолодший син, вигнаний батьком через невміння заробляти, зустрічає вчителя, здобуває чарівні знання й магічних помічників, убиває дракона, що хоче оволодіти царівною (поєдинок претендентів), і одружується з нею.

Цікавий елемент передвесільного підготування – магічне здобуття одягу, що підходить нареченій («*Іван-царевич і красна дівчина – ясна зірниця*», ГФК, с. 173–177).

Дострокове переривання зв'язку молодії дружини з її тотемом буває жорстоко покаране («*Царівна-жаба*» – ГФК, с. 186–192).

Один із казкових текстів спеціально присвячений перед шлюбній магічній ініціації дівчат – яка її не проходить, та гине («*Кобиляча голова*» – ГФК, с. 193–198).

Перемігши ворожого царя (набіг чужого роду?), герой, у минулому бідний хлопець, має можливість одружитися з дочкою царя (лідера свого роду), однак сам добровільно відкладає весілля: *Каже йому цар: А тепер справимо весілля! Віддаю за тебе свою дочку! – Ні, зараз я йду по світу розуму набиратися, а весілля справимо потім, коли повернуся! – відповідає Іван*. Знайшовши мудру тварину (магічного помічника), герой отримав відповіді на різноманітні загадки й тоді тільки справив весілля з царівною («*Про морського півня*» – ГФК, с. 206–212).

Морський цар змушує купця віддати сина собі в науку, щоб після магічних випробувань (дотримання табу, подолання перешкод, угадування нареченої серед інших дівчат) одружити його зі своєю донькою – утинкою, що перекидається на дівчину. Кожна помилка загрожує нареченому загибеллю. У перебігу випробувань наречений потаємно ночує в нареченої й набирається від неї мудрості. Удалі випробування закінчуються поверненням додому з дружиною і весіллям («Морський цар» – ГФК, с. 219–228).

Умовою одруження може бути вгадування знаків на тілі дівчини. На наступному етапі дівчина вночі вибирає одного з двох кандидатів. І лише після цього ідентифікують особи претендентів («Цар дикого лісу» – ГФК, с. 228–245).

Лінивий парубок відданий у навчання до мага, двічі спалений (ініціація через жертвоприношення) і сам став магом, здатним перекидатися на істот усіх трьох світів, і здобув собі царівну («Ох» – ГФК, с. 259–267).

Проведене дослідження вербалізації макроконцепту ВЕСІЛЛЯ в текстах чарівних казок дозволяє зробити низку висновків відносно структури архаїчного весільного обряду.

1. Мета подорожі героя на територію іншого роду й проходження магічних ініціаційних випробувань – пошук і отримання нареченої, яку можна дістати шляхом магічної або силової перемоги над представниками (лідером, тотемом) чужого роду в умовах міжродового протистояння, міфологічно осмисленого як ворожість тотемів. На території чужого роду герой має використовувати магічні засоби й дотримуватися численних обмежень-заборон. Опозиція СВІЙ – ЧУЖИЙ є в чарівній казці кардинально важливою, протиставляючи і локуси, і актантів.
2. Магічний пошук і магічний вибір шлюбного партнера – необхідні етапи архаїчного шлюбного обряду.
3. У досягненні мети героя винятково важливу роль відіграють його магічні помічники, функціонально відповідні сватам у весільному обряді. Поширений зооморфний вигляд помічників указує на їх співвідносність із «рядженими» весільного дійства. Собака як магічний помічник, очевидно, репрезентує охоронця родової тотемної території.
4. Небезпека чатує на героя не тільки в період передшлюбних ініціацій, а й у перший час після одруження, коли дружина ще певною мірою належить своєму родові (тотемові), не перейшовши цілковито до роду (під покровительство тотема) чоловіка.
5. Виграш у магічному або силовому поєдинкові приносить героєві наречену, програш – загибель. Нерідко отримання нареченої супроводжується загибеллю лідера чужого роду (або це тільки магічне подолання чужого тотема?) й воцарінням героя на чужій території (пор. гіпотезу Дж.Дж. Фрезера про роль убивства священного царя й одруження з його дочкою в успадкуванні престолу в архаїчних традиціях).
6. Поширеним способом отримання нареченої є її викрадення з території чужого роду – у разі успішної втечі з території завдяки магічним засобам і часто за допомогою чудесної дружини. Невдала втеча від переслідувачів (тотема чужого роду?) загрожує загибеллю і героєві, і його нареченій.
7. Зооморфні форми нареченої (жаба, казка, лебідь тощо) або нареченого (вуж та ін.) із дальшою антропоморфізацією після певного періоду шлюбного життя вказують на освоєння родом представника або представниці чужого роду, перехід його або її під покровительство іншого тотема (в умовах панування таких світоглядних універсалій, як концептуальна опозиція СВОЇ – ЧУЖІ, ЛЮДИ свого племені – НЕ ЛЮДИ інших племен).
8. Теоріоморфний вигляд антагоніста героя (змій, кощій і под.) указує на образ тотема, загрозовий для представників інших родів. Можливо, «поїдання» антагоністом чужинців репрезентує їх небажану асиміляцію його родом.
9. Як одна з маргінальних форм шлюбу можливе заволодіння чужою дружиною шляхом перемоги в магічному поєдинку, силового захоплення або викрадення. Можлива і купівля чужої жінки за її згодою.
10. У передшлюбний, шлюбний і післяшлюбний період наречені особливо вразливі для ворожих сил, передовсім для тих представників обох родів, які не приймають цього шлюбу. Через це молодий і молода особливо потребують допомоги з боку магічних помічників («сватів») не тільки до, а й безпосередньо після шлюбу.
11. Як потрапляння героя на інший шлюб до своєї дружини, так і її відвоювання «в іншому царстві» (на території чужого роду – в іншого чоловіка) можуть указувати на пробні форми тимчасового шлюбу,

- тоді як потреба відвоювання дружини, що повернулася до тестя, вказує на можливість такого повернення в перший період шлюбу за умови недотримання магічних заборон.
12. Магічні випробування – необхідна умова шлюбу як для нареченого, так і для нареченої, тоді як перешкоди для шлюбу можуть створювати представники обох родів.
 13. Мотив убивства героя антагоністами перед шлюбом або, частіше, безпосередньо після шлюбу з дальшим відживленням його магічними помічниками може моделювати його ритуальне (перед шлюбне ініціаційне, відповідно до концепції В.Я. Проппа) переродження. Те саме переродження символізують і перетворення нареченого і нареченої на тварин, рослини або предмети.
 14. Весільне свято репрезентує сакральний час, протиставлений профанному часові.
 15. Ідеологія казкової оповіді може репрезентувати точку зору або нареченого, або нареченої.
 16. Дівчина, вступивши в стосунки з представником іншого роду й перейшовши під покровительство чужого тотема, стає ворожою своєму родові.
 17. Хлопець може знайти собі наречену в іншому роді, куди він був переданий з дитинства на (магічне) виховання.
 18. Весільні атрибути, зокрема, зооморфне весільне печиво, концептуалізували як такі, що можуть перетворитися на живих істот – різновид магічних помічників.

Джерела

ГФК – Героїко-фантастичні казки / Упор., передм. та прим. І.П. Березовського. – К.: Дніпро, 1984. – 366 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://chytanka.com.ua/ebooks/index.php?action=url/view&url_id=785

Казки – Дерево казок: українські народні казки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://derevo-kazok.com.ua/ukrayinski-narodni-kazki/>

Народные – Народные южнорусские сказки / Издал И. Рудченко. – К.: Тип. Е. Федорова, 1869.

Література

Веселова И.С. О русских народных сказках [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pragmema.ru/node/115>

Мелетинский Е.М. Герой волшебной сказки: Происхождение образа / Е.М. Мелетинский. – М.; СПб.: Академия исследований культуры. 2005. – 240 с.

Мелетинский Е.М. Женьтиба в волшебной сказке (ее функция и место в сюжетной структуре) / Е.М. Мелетинский [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ruthenia.ru/folklore/meletinsky13.htm>

Назаров Н.А. Обрядовое похождение казкового текста: «Телесик» з погляду лінгвістики. – К.: О.О. Жовтий, 2015. – 82 с.

Пропп В.Я. Исторические корни волшебной сказки / В.Я. Пропп. – Л.: Изд-во Ленингр. гос. ун-та, 1986. – 364 с.

Пропп В.Я. Морфология сказки / В.Я. Пропп. – Л.: Academia, 1928 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://feb-web.ru/feb/skazki/critics/pms/pms-001-.htm>

Юрій Мосенкіс, докт. філол. наук

Наталія Свищ, учений секретар Ізмаїльського держ. пед. ун-ту